

RICHTINGGEVEND KADER HANDHAVINGSTOEZICHT OUDERBIJDRAGE 2011

Aanleiding

Gegeven enerzijds het feit dat nog steeds een groot aantal scholen in het Voortgezet Onderwijs niet voldoen aan de vereisten van de wet inzake de aan ouders gevraagde bijdragen aan schoolkosten (ouderbijdrage), en anderzijds het streven van de overheid scholen niet onnodig te belasten met administratieve rompslomp heeft de Inspectie van het Onderwijs het handhavingstoezicht voor de ouderbijdrage onder de loep genomen. De uitkomst hiervan is verwoord in onderstaand 'richtinggevend kader', dat is gebaseerd op de bestaande wetgeving. De wettelijke bepalingen over de aan ouders gevraagde bijdragen aan schoolkosten zijn voor het Voortgezet Onderwijs te vinden in de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) en in de Wet Medezeggenschap op Scholen (WMS):

- artikel 24a, eerste lid, onderdeel d WVO;
- artikel 27, tweede lid WVO;
- artikel 6e WVO;
- artikel 14, tweede lid, onderdelen c en d WMS.

Met dit richtinggevend kader wil de inspectie tevens de transparantie van het handhavingstoezicht versterken. In de toelichting wordt nader op de toepassing van dit richtinggevend kader ingegaan. In deze versie zijn de reacties van de ouderorganisaties (VOO, KNO, LOBO en Ouders&Coo) grotendeels verwerkt. De VO-Raad is eveneens over deze notitie geraadpleegd, waarbij ook met haar opmerkingen zoveel mogelijk rekening is gehouden.

Richtinggevend kader

1. Onder het begrip 'ouderbijdrage', zoals bedoeld in artikel 24a en 27, tweede lid WVO, wordt verstaan: elke geldelijke bijdrage die vanwege het bevoegd gezag van een school wordt gevraagd aan ouders voor schoolkosten, ongeacht de aard van de voorziening, activiteit of bestemming van die gevraagde bijdrage.

2. Gegeven het feit dat veel scholen enkele meer administratieve elementen van de regelgeving rond de vrijwillige ouderbijdrage niet naleven, acht de inspectie een nadere analyse hiervan gewenst. Dit zou –op langere termijn- mogelijk kunnen leiden tot het aanpassen van wet- en regelgeving. De beleidsdirectie van OCW zal hierin het voortouw nemen.

3. In haar toezicht handhaaft de inspectie op de korte termijn (dat wil zeggen in het schooljaar 2010/2011 en in het schooljaar 2011/2012) op de kern van de wettelijke vereisten, namelijk de vereisten die kunnen worden gezien als de belangrijkste bepalingen van de wet.

Dit betreft:

- a) **de toelating:** deze mag niet afhankelijk worden gesteld van het betalen van een aan ouders gevraagde (geldelijke) bijdrage (art. 27.2 WVO);
Toetsingsvraag-1: Kunnen de leerlingen zich bij de school inschrijven en aan het reguliere onderwijs en de examens deelnemen, zonder dat ouders verplicht zijn een bijdrage te betalen of verplicht worden het lidmaatschap van een oudervereniging aan te gaan?
- b) **adequate informatie:** de schoolgids moet adequate informatie bevatten over alle aan ouders gevraagde bijdragen aan schoolkosten (art. 24a WVO); dat wil zeggen dat de schoolgids ten minste moet vermelden dat elke bijdrage **vrijwillig** is, dat alle extra voorzieningen, activiteiten of bestemmingen, concreet met **het bijbehorende bedrag** in de schoolgids dienen te worden vermeld en dat de ouders **een positieve keuze moeten**

hebben om te kiezen van welke van de voorzieningen zij gebruik willen maken of daaraan willen bijdragen (art. 27, tweede lid WVO); voor nadere specificaties per leerjaar kan de schoolgids desgewenst verwijzen naar bijvoorbeeld de website van de school;

Toetsingsvraag-2: Geeft de schoolgids aan dat elke bijdrage vrijwillig is te betalen?

Toetsingsvraag-3: Bevat de schoolgids een overzicht van alle specifieke voorzieningen en activiteiten met de bijbehorende bedragen die per leerjaar en opleiding aan ouders worden gevraagd, dan wel is in de schoolgids een verwijzing hierover naar de website van de school opgenomen?

Toetsingsvraag-4: Wordt in de schoolgids aangegeven dat ouders een positieve keuze kunnen maken per voorziening of activiteit?

- c) **modelovereenkomst:** in de schoolgids dient een model te zijn opgenomen van een overeenkomst voor de inning van alle aan ouders gevraagde bijdragen (art. 24a WVO) of dient een verwijzing te zijn opgenomen naar de plaats waar dit model op de website is te vinden; de modelovereenkomst dient te voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 27. 2 WVO);

Toetsingsvraag-5: Is in de schoolgids een model van de overeenkomst opgenomen of verwijst de schoolgids naar de vindplaats daarvan op de website van de school?

- d) **instemming MR:** de oudergeleding van de MR heeft vooraf ingestemd met hoogte en bestemmingen van de aan ouders gevraagde bijdragen voor schoolkosten (Art. 14, tweede lid, onderdeel c WMS);

Toetsingsvraag-6: Heeft de school aangetoond dat de oudergeleding van de MR (vooraf) heeft ingestemd met de hoogte en bestemmingen van de aan ouders gevraagde bijdragen?

- e) **gratis lesmaterialen:** de school stelt elk leerjaar gratis aan een leerling het voorgeschreven lesmateriaal ter beschikking (art. 6 e WVO). Als de school een borgregeling hanteert dienen ouders individueel en expliciet de keuze voor deelname aan die regeling voorgelegd te krijgen. Als zij aan de borgregeling willen deelnemen moeten zij een actieve keuze daarvoor maken. Een eventueel gevraagde borgsom dient uitsluitend op vrijwillige basis te worden overeengekomen en mag –als ouders daarvan geen gebruik willen maken– het beschikbaar stellen van lesmaterialen aan leerlingen niet vertragen of belemmeren. Ook het vragen van een vergoeding voor het gebruik van atlanten, woordenboeken, etc. is alleen toegestaan op vrijwillige basis.

Toetsingsvraag-7: Worden de voorgeschreven lesmaterialen beschikbaar gesteld zonder dat daarvoor een bijdrage (bijv. verzendkosten of administratiekosten, borgsom, etc.) moet worden betaald?

Toetsingsvraag-8: Als de school een regeling hanteert voor een borgsom voor de voorgeschreven lesmaterialen, stelt de school de voorgeschreven lesmaterialen dan zonder vertraging of belemmeringen beschikbaar aan de leerlingen van de ouders die niet willen deelnemen aan de borgsomregeling?

Toetsingsvraag-9: Als de school atlanten, woordenboeken, laptops, gymkleding, gereedschap, werkkleding, rekenmachines, verbruiksmaterialen, proefwerkpapier, etc. beschikbaar stelt aan leerlingen, doet zij dit dan zonder daarvoor een verplichte bijdrage te vragen?

Als elk van de hierboven genoemde 9 toetsingsvragen positief wordt beantwoord voldoet de school aan de betreffende kernpunten van de wet. Een negatief antwoord op een van deze 9 vragen vormt de basis voor het verdere handhavingstoezicht, zoals in deze notitie aangegeven.

4. Omdat de vrijwilligheid en keuzemogelijkheid van de gevraagde bijdragen voor ouders gewaarborgd dient te zijn gaat de inspectie ervan uit dat de school ook daadwerkelijk het in de

schoolgids (of website) opgenomen model van de overeenkomst gebruikt voor de inning van de gevraagde bijdrage.

5. De inspectie beschouwt de inhoud van de overeenkomsten tussen school en ouders als een zaak tussen deze twee partijen. Een overeenkomst tussen school en ouders, die niet voldoet aan de wettelijke vereisten (van artikel 27, tweede lid WVO) is van rechtswege nietig.

6. Bij de handhaving richt de inspectie zich op de hierboven genoemde kernpunten van de wet. De inspectie gaat pas over tot handhaving nadat zij de school op het niet voldoen aan deze wettelijke vereisten heeft gewezen en de school in de gelegenheid is gesteld om de overtreding binnen redelijke termijn op te heffen. Voor het vaststellen van de stand van zaken past de inspectie de hoor- en wederhoor procedure toe door eerst in concept te rapporteren, het bestuur tot een reactie uit te nodigen en daarna een definitieve rapportage aan het bestuur te zenden. Als scholen en besturen na een opdracht van de inspectie tot aanpassing van de regelingen in gebreke blijven, vindt verdere escalatie plaats.

7. Indien de inspectie serieuze signalen krijgt dat een school niet handelt volgens de kern van de wettelijke vereisten, vindt vanzelfsprekend nader onderzoek plaats en zal de inspectie zo nodig tot actie overgaan.

8. Gezien de (voorlopige) bevindingen van het onderzoek naar de ouderbijdragen van 2010 acht de inspectie het gewenst dat – voordat tot verdere escalatie wordt overgegaan- de scholen in het Voortgezet Onderwijs de gelegenheid krijgen de regeling en de informatievoorziening aan de ouders, zoals weergegeven in de huidige schoolgidsen en websites, indien nodig aan te passen, zodat de regeling en de informatie vanaf 1 augustus 2011 in overeenstemming is met de wettelijke vereisten.

9. Na het vaststellen van de handhavingslijn zal deze via nieuwsbrieven worden gecommuniceerd met de besturen van de scholen in het Voortgezet Onderwijs. Dit zal op korte termijn (bij voorkeur vóór 15 april a.s.) moeten gebeuren opdat de schoolgidsen voor het komend schooljaar, waar nodig, nog kunnen worden aangepast. Goede communicatie is van essentieel belang voor goede naleving.

De inspectie zal in dit verband ook de sector- en ouderorganisaties benaderen.

*Den Haag /Utrecht, 12 april 2011.
Ministerie van OCW en Inspectie van het Onderwijs.*

Toelichting op het richtinggevend kader voor het Handhavingstoezicht Ouderbijdrage

Algemeen

Het richtinggevend kader gaat allereerst in op de 'wat-vraag' over de handhaving van de wettelijke bepalingen over de ouderbijdrage, zowel op de langere als op de kortere termijn.

Daarnaast gaan enkele punten uit dit richtinggevend kader nader in op de wijze waarop de inspectie voornemens is te handhaven (de 'hoe-vraag').

Het richtinggevend kader is gebaseerd op vigerende wet- en regelgeving.

In het handhavingstoezicht wil de inspectie de 'kernpunten' van de wettelijke vereisten centraal stellen. Voor een groot deel gaat het hierbij om de informatie die de school aan de ouders verstrekt: deze informatie dient correct en adequaat te zijn. De schoolgids is hiertoe een in de wet verankerd document. Om praktische redenen kunnen verbijzonderingen ook via andere informatiedragers worden verstrekt, zoals een website, aanvullende documenten, nieuwsbrieven, etc. op voorwaarde dat die informatie te allen tijde voor ouders beschikbaar is.

De handhaving van meer administratieve kwesties, zoals de specifieke bepalingen in de overeenkomsten tussen een school en ouders, wil de inspectie overlaten aan de school, ouders en MR. Vanzelfsprekend dient hierbij de wet gerespecteerd te worden.

Specifieke toelichting per aandachtspunt van het richtinggevend kader

Ad 1) Ouderbijdrage:

Er blijkt veel verwarring te bestaan over de betekenis van het begrip 'ouderbijdrage'. Scholen denken hierbij dikwijls aan een vorm van een 'algemene bijdrage'. Deze is meestal samengesteld uit een optelsom van allerlei 'kleine' activiteiten. Bijvoorbeeld de kosten van een sinterklaasfeestje, klassenavonden, de (drankjes en hapjes bij de) diplomering, eendags-excursies, proefwerkpapier, bijdrage aan ICT-kosten, kosten van gekopieerd lesmateriaal, kosten van verbruiksmateriaal bij creatieve of beroepsspecifieke vakken, het wassen en gebruik van laboratoriumjassen, etc. Daarnaast onderscheiden scholen dikwijls "de overige schoolkosten", waarmee meestal worden bedoeld, de (buitenlandse) reizen en excursies, schoolkampen, het gebruik van atlassen of ander lesmateriaal dat de school heeft aangeschaft, etc. Andere benamingen kunnen zijn: leerlingbijdrage, bijdrage aan schoolkosten, schoolfondsbijdrage, of: 'bijdrage voor een specifiek doel'.

Juridisch gezien vallen alle geldelijke bijdragen die vanwege het bevoegd gezag van de school aan ouders worden gevraagd onder de werking van artikel 24a en 27.2 WVO, ongeacht hun bestemming, de hoogte van het bedrag of de aard van de voorziening.

Dat betekent dat alle vanwege het bevoegd gezag gevraagde bijdragen vrijwillig dienen te zijn.

Anderzijds dienen ouders zich te realiseren dat het volgen van een opleiding soms extra uitgaven met zich meebrengt, zoals voor een agenda, een atlas, een rekenmachine, gereedschap, veiligheidsschoenen, etc. De school mag ouders melden dat een atlas of woordenboek onmisbaar is om de opleiding met succes te volgen. De ouders bepalen echter zelf via welke leverancier zij die materialen willen aanschaffen.

In een aantal gevallen wordt het begrip 'ouderbijdrage' (of 'vrijwillige ouderbijdrage') ook wel gehanteerd als benaming van de contributie van een (zelfstandige) oudervereniging. Daar waar de oudervereniging (of ouderraad) zelfstandig, dus los van het bevoegd gezag, optreedt en er sprake is van een contributie voor het lidmaatschap van een rechtspersoon, valt deze gevraagde bijdrage niet onder de werking van artikel 24a WVO. Vanzelfsprekend dient het lidmaatschap van de oudervereniging vrijwillig te zijn en dienen ouders die lid willen worden een actieve keuze daarvoor te maken.

Ad 2) langere termijn:

Indien er aanleiding is bepaalde onderdelen van de huidige wet aan te passen aan (nieuwe) maatschappelijke of politieke ontwikkelingen kan worden voorgesteld de wetgeving aan te passen of aan te vullen. In dat geval zal de Minister het parlement informeren over haar voornemen hiertoe. De inspectie gaat in haar handhavingsbeleid uit van de bestaande wetgeving.

Ad3) de kernpunten van de wettelijke vereisten:

Met de genoemde punten wil de inspectie aangeven dat de bedoelingen van de wet te allen tijde dienen te worden gerealiseerd en zo nodig zullen worden gehandhaafd. Het blijkt dat de meeste scholen hieraan willen voldoen, zij het dat men soms graag een eigen invulling hieraan wil geven. De wet schrijft echter allerlei zaken expliciet voor. Mede omdat het hier gaat om mogelijk 'conflicterende belangen' tussen de school en de ouders, en individuele ouders het dikwijls lastig vinden om hun rechten op te eisen, heeft de wetgever de rechten van de ouders uitdrukkelijk willen beschermen.

Met het handhavingstoezicht wil de inspectie tevens de belangen van de ouders, voor zover in de wet vastgelegd, waarborgen.

3a) Bij het begrip *toelating* gaat het niet alleen om het fysiek mogelijk maken dat leerlingen de school binnen mogen gaan en mogen deelnemen aan het onderwijs of de examens, maar tevens dat deze deelname niet mag worden bemoeilijkt, belemmerd of vertraagd bijvoorbeeld bij de levering van de gratis lesmaterialen. De wet schrijft voor dat het niet is toegestaan de toelating tot de school (incl. het onderwijs en de examens) afhankelijk te stellen van andere dan wettelijk geregelde financiële bijdragen. Dat wil zeggen dat als het bestuur een kind pas wil inschrijven of toelaten tot de school, het onderwijs of de examens nadat de ouders eerst een bepaald bedrag hebben betaald, dit in strijd is met de wet. Ook het lidmaatschap van een oudervereniging mag niet gekoppeld worden aan de inschrijving voor of toelating tot het onderwijs. Ook het niet of niet tijdig beschikbaar stellen van het voorgeschreven lesmateriaal (zie art. 6e WVO), bijvoorbeeld omdat er nog geen vrijwillige bijdrage is betaald of omdat de overeenkomst nog niet is getekend of ingeleverd, is niet toegestaan (zie hieronder ad 3 e).

De toegang tot en deelname aan het reguliere, bekostigde onderwijs en de examens is in het Voortgezet Onderwijs gratis. Overigens dienen ouders zich te realiseren dat de keuze voor een bepaalde opleiding gepaard kan gaan met extra kosten voor de ouders.

3b) De schoolgids dient *adequate informatie* te bevatten over alle gevraagde bijdragen aan ouders voor schoolkosten. Hiermee wordt met name bedoeld:

- dat **het vrijwillige karakter** van elke bijdrage duidelijk uit de tekst blijkt;
- dat **alle extra activiteiten** en materiële voorzieningen, waarvoor een bijdrage aan de ouders wordt gevraagd, in de schoolgids zijn vermeld mét **de hoogte** van de respectievelijke bedragen daarvoor;
- dat de schoolgids aangeeft dat ouders **een positieve keuze** kunnen maken om van de betreffende voorzieningen gebruik te maken en dus ervoor kunnen kiezen elke gevraagde bijdrage al dan niet te betalen.

Onder 'adequaat' wordt tevens verstaan 'overeenkomstig de werkelijkheid'.

De bijdragen zijn altijd vrijwillig voor leerlingen onder de 18 jaar, want ze worden niet door de wet voorgeschreven.

NB: Het lesgeld is voor leerlingen in het Voortgezet Onderwijs vanaf 1-08-2005 afgeschaft (het bestaat nog wel voor deelname aan opleidingen in het MBO en VAVO voor leerlingen die 18 jaar of ouder zijn). Voor het VO bestaan er dus geen wettelijke verplichte bijdragen meer: alle gevraagde bijdragen zijn vrijwillig.

3c) *Modelovereenkomst*: de wet schrijft voor dat een expliciet onderdeel van de informatie over de ouderbijdrage bestaat uit het publiceren van een ontwerp (of model) van de overeenkomst, die de school met ouders dient af te sluiten voor de bijdragen van de ouders. De wet geeft geen ruimte om hiervan af te wijken. Dit is dan ook een bekostigingsvoorwaarde.

Het gaat er om dat in de schoolgids een dergelijk model is opgenomen of dat er in de schoolgids wordt verwezen naar de plaats waar de overeenkomst op de website van de school is te vinden (en te lezen, resp. is te downloaden). De modelovereenkomst kan per klas, leerjaar of opleiding verschillen.

Bovendien stelt de wet expliciet dat het model van de overeenkomst dient te voldoen aan de bepalingen van artikel 27 tweede lid WVO. Als de overeenkomst daaraan niet voldoet is deze van rechtswege nietig. Ouders kunnen –vanwege de nietigheid van de overeenkomst- desgewenst de eventueel onverschuldigde betalingen terugvorderen van de school.

Met het begrip 'overeenkomst' wordt bedoeld: "het document waarin één of meer afspraken en keuzes zijn vastgelegd tussen de ouder(s)/verzorgers van een leerling (of de leerling zelf) enerzijds en een vertegenwoordiger van het bestuur (bevoegd gezag) anderzijds, die tot stand zijn gekomen door de aanvaarding door de ouders (of de leerling zelf) van een aanbod van de school voor bepaalde voorzieningen."

Het slechts vermelden van de soorten voorzieningen (bestemmingen of activiteiten) waarvoor een aan ouders gevraagde bijdrage is bedoeld, volstaat hier niet. Ook hier geldt: het model moet adequaat, dus overeenkomstig de werkelijkheid zijn. In de schoolgids (of website) moet echt een voorbeeld van de overeenkomst, zoals die aan ouders wordt voorgelegd, zijn gepubliceerd.

3d) instemming MR:

De school (resp. het bestuur) dient te kunnen aantonen dat de oudergeleding van de Medezeggenschapsraad (MR) met de vaststelling of een wijziging van de hoogte of van de bestemming van de bijdragen van ouders aan schoolkosten heeft ingestemd, vóór dat deze aan de ouders worden gevraagd.

De school kan deze instemming aantonen via het goedgekeurde verslag (notulen) van de betreffende MR-vergadering of via een afzonderlijke brief van (de oudergeleding van) de MR aan het bestuur. In die notulen of aparte brief moet expliciet worden vermeld waarmee de MR heeft ingestemd, bijvoorbeeld aan de hand van een bijlage met een (totaal)overzicht van de per leerjaar en/of opleiding gevraagde bijdragen voor schoolkosten. De datum van goedkeuring van de notulen of van deze brief moet liggen vóór de datum dat de betreffende bijdragen aan ouders worden gevraagd. Goedkeuring achteraf is in strijd met de wet.

Let op: de instemming van de oudergeleding van de MR moet zijn afgegeven voor alle soorten voorzieningen (activiteiten, faciliteiten en materialen) waarvoor aan de ouders een bijdrage zal worden gevraagd. De inspectie vraagt aan de directie of er een compleet overzicht beschikbaar is van alle gevraagde bijdragen (per leerjaar), resp. verifieert zo nodig of het overzicht compleet en actueel is.

De inspectie gaat ervan uit dat de oudergeleding die instemt met de hoogte en bestemming van een gevraagde bijdrage, tevens instemt met het beleid van de school om de schoolkosten voor ouders beheersbaar te houden (art. 14 tweede lid, onderdeel d WMS), tenzij uit het MR-verslag uitdrukkelijk het tegendeel blijkt. Immers, de instemming met de hoogte van de gevraagde bijdragen kan worden gezien als een onderdeel van het beleid van de school ten aanzien van het totaal van de gevraagde bijdragen en daarmee op het beheersbaar houden van deze bijdragen.

Het feit dat de oudergeleding van de MR akkoord gaat met de voorstellen voor de ouderbijdragen betekent niet dat individuele ouders die bijdragen ook daadwerkelijk moeten gaan betalen.

Het wel of niet, geheel of gedeeltelijk, betalen van een aan ouders gevraagde bijdrage voor schoolkosten, is een beslissing die iedere ouder voor zichzelf mag maken.

Het is niet voldoende als alleen een ouderraad heeft ingestemd met de gevraagde bijdragen aan schoolkosten. De ouderraad vervangt niet de bevoegdheid van de oudergeleding van de MR, ook als er geen ouders in de MR zitten.

3e) gratis lesmaterialen:

Met ingang van het schooljaar 2009-2010 ontvangen scholen van de overheid een vergoeding voor schoolboeken en lesmateriaal, zoals bedoeld in artikel 6e van de WVO. Dit betreft lesmateriaal dat specifiek voor een leerjaar wordt voorgeschreven en daarmee noodzakelijk wordt geacht voor het volgen van het onderwijsprogramma. Scholen moeten dit lesmateriaal **gratis** ('om niet') ter beschikking stellen aan leerlingen. De school mag ouders sinds het schooljaar 2009-2010 dan ook geen kosten voor dit lesmateriaal in rekening brengen.

Welke lesmateriaal is gratis?

De hoofdregel is: Alle schoolboeken en al het lesmateriaal dat door het schoolbestuur voor een specifiek leerjaar wordt voorgeschreven, is vanaf het schooljaar 2009-2010 gratis voor ouders.

Scholen zijn verantwoordelijk voor het gratis beschikbaar stellen van de voorgeschreven schoolboeken (lesmaterialen) voor al het onderwijs dat wordt aangeboden. Dat geldt in beginsel ook voor schoolboeken en lesmateriaal die nodig zijn voor het volgen van **extra** onderwijsaanbod (zie hieronder).

Uitzonderingen:

Voor sommige lesmaterialen, zoals een atlas of woordenboek, ontvangt de school geen financiële bijdrage van de overheid. De gedachte hierachter is dat het gaat om lesmateriaal dat langer dan een jaar meegaat, of (relatief) heel weinig op school wordt gebruikt en/of relatief kostbaar is. Uitgangspunt is echter dat het onderwijs (incl. proefwerken en examens) ook zonder een vrijwillige bijdrage van ouders voor dit lesmateriaal gerealiseerd moet kunnen worden. De school mag ouders melden dat de aanschaf van een atlas of woordenboek onmisbaar is om de opleiding met succes te volgen. Ouders dienen zich te realiseren dat het volgen van een opleiding soms extra uitgaven met zich meebrengt, zoals voor een agenda, een atlas, een rekenmachine, gereedschap, veiligheidsschoenen, etc. De ouders bepalen echter zelf via welke leverancier zij die materialen willen aanschaffen.

Wat scholen kosteloos aan leerlingen moeten verstrekken (valt onder de definitie van artikel 6e van de WVO)	Waar scholen de ouders een vrijwillige bijdrage voor kunnen vragen
<ul style="list-style-type: none"> - leerboeken - werkboeken - projectboeken en tabellenboeken - examentrainingen en examenbundels - eigen leermateriaal van de school en bijbehorende cd's en dvd's - licentiekosten van digitaal leermateriaal 	<ul style="list-style-type: none"> - atlas - woordenboeken - agenda - rekenmachine - sportkleding - gereedschap - schrift en multomap - pennen en dergelijke - excursies, introductiekamp, werkweken, - buitenlandse reizen, - borgsom i.v.m. de mogelijke beschadiging van het lesmateriaal (mits criteria en procedure voor inhouding bij beschadiging duidelijk zijn en vooraf bekend gemaakt zijn). <p>LET OP: al deze bijdragen blijven vrijwillig en kunnen niet worden afgedwongen (zie ook het antwoord op Kamervragen over de Borg en de Verzendkosten in TK, 2009-2010, aanhangsel, pag. 1935).</p>

In de linkerkolom van bovenstaande tabel is opgesomd wat de scholen in ieder geval gratis beschikbaar moeten stellen, omdat ze daarvoor een vergoeding van de overheid ontvangen. In de rechterkolom staan zaken die ouders zelf op aanwijzing van de school aanschaffen of waarvan voor het gebruik een vrijwillige bijdrage mag worden gevraagd. De school kan van de materialen die in de rechter kolom worden genoemd wél aangeven dat ouders geacht worden die aan te schaffen. Kernpunt hierbij is dat de ouders moeten kunnen kiezen waar zij deze materialen (zoals pennen, rekenmachine, sportkleding, gereedschap, veiligheidsschoenen, overalls, etc.) willen kopen. Als de school hiervoor een bijdrage vraagt (en optreedt als leverancier) is die bijdrage altijd vrijwillig. Als een ouder niet betaalt, wordt het materiaal niet geleverd. Beide opsommingen zijn niet limitatief. Overigens staat het scholen natuurlijk ook vrij om alles voor hun rekening te nemen. NB: Verzend- en administratiekosten mogen niet bij de ouders in rekening worden gebracht: de voorgeschreven lesmaterialen worden immers gratis beschikbaar gesteld.

Wanneer een school er voor kiest om een bijdrage te vragen voor het gebruik van bijvoorbeeld de atlas of gereedschap, staat het individuele ouders altijd vrij om hier wel of niet voor te kiezen en dus ook niet te betalen als zij er niet voor kiezen. De ouderbijdrage is immers altijd vrijwillig en ouders dienen een positieve keuze mogelijkheid te hebben. Als ouders niet reageren op het verzoek om een bijdrage, dan dienen zij dus ook geen rekening te krijgen.

Als de ouders niet willen betalen voor het gebruik, is de consequentie dat de ouders zelf de aanschaf moeten doen, dan wel dat de betreffende leerling, waarvoor niet is betaald, van het gebruik van dit (extra) lesmateriaal kan worden uitgesloten (dit is aan de school). De inspectie beoordeelt deze wettelijke vereisten mede aan de hand van het overzicht met alle voorzieningen waarvoor de school aan de ouders een bijdrage vraagt (incl. excursies, reizen, extra activiteiten en niet-gratis lesmaterialen). Dit overzicht wordt getoetst aan de hand van de besluiten van de MR, resp. de instemming van de oudergeleding van de MR. De ouderbijdrage kan alleen extra voorzieningen (materialen of activiteiten) betreffen, die voor het reguliere onderwijs, de proefwerken of de examens, niet zijn voorgeschreven of niet noodzakelijk zijn (maar wellicht wel nuttig of ondersteunend).

Borgsom

Als er een bijdrage voor een borgsom door de school wordt gevraagd zal deze altijd vrijwillig dienen te zijn. Ouders dienen individueel en expliciet de keuze voor deelname aan een borgregeling voorgelegd te krijgen. Als zij aan de borgregeling willen deelnemen moeten zij een actieve keuze daarvoor maken. De school dient óók aan de leerlingen waarvan ouders niet reageren op het verzoek om aan de borgsomregeling deel te nemen, onvertraagd de benodigde lesmaterialen beschikbaar te stellen. Als ouders eerst een bijdrage moeten betalen om de voorgeschreven lesmaterialen te verkrijgen handelt de school tevens in strijd met de eisen van toegankelijkheid en vrijwilligheid.

De ouders die deze bijdrage niet willen betalen kunnen wel een regeling aangeboden krijgen die aangeeft welke procedures gelden bij beschadiging van lesmaterialen die van de school zijn. Uiteraard dienen de criteria en de procedures voor het geheel of gedeeltelijk inhouden van de waarborgsom helder te zijn en vooraf te worden bekendgemaakt.

De oudergeleding van de MR dient vooraf te hebben ingestemd met die criteria en procedures en met de hoogte van de waarborgsom. De instemming van de ouders in de MR is voorwaardelijk (anders is het besluit vernietigbaar), maar ontnemt individuele ouders nooit het recht om van de vrijwillige regeling voor een borgsom geen gebruik te willen maken.

Laptop

In de Memorie van Toelichting behorende bij het wetsvoorstel "gratis schoolboeken" wordt aangegeven dat een laptop niet valt onder de definitie van lesmateriaal. Het bedrag dat de overheid bekostigt, is gebaseerd op de kosten van een gemiddeld boekenpakket. Consequentie van deze definiëring is dat ouders zelf kunnen besluiten om een laptop aan te schaffen en waar zij die kopen, conform de specificaties die zijzelf gewenst achten. De school kan de ouders wel adviseren over bepaalde specificaties. In de huidige situatie kan het bezit van een laptop door scholen niet van ouders worden geëist en andersom kunnen ouders dit niet van scholen eisen. Echter de digitale ontwikkelingen gaan snel, er komt steeds meer digitaal lesmateriaal beschikbaar en laptops worden goedkoper. Op het moment dat scholen volledig of grotendeels schoolboeken vervangen door digitaal lesmateriaal en het bezit van een laptop voor het leerproces noodzakelijk is geworden, dienen scholen hierin zelf te voorzien en deze gratis beschikbaar te stellen. Er is vanuit bekostigingsoverwegingen geen verschil tussen de aanschaf van een desktop of een laptop. De scholen hebben de mogelijkheid om de ICT-bekostigingscomponent en de bekostiging voor lesmateriaal zoals bedoeld in artikel 6e van de WVO hiervoor te gebruiken.

Bijdragen voor Tweetalig onderwijs, extra vakken, etc.

Bijdragen die scholen (die regulier door de overheid worden bekostigd en vallen onder de WVO) soms vragen voor tweetalig onderwijs, externe examens, waarvoor de school zelf opleidt, of voor het volgen van extra vakken buiten het reguliere aanbod of diploma (bijvoorbeeld Spaans, Chinees, Arabisch, Cambridge Engels of godsdienstlessen, etc.) vallen eveneens onder het begrip "een andere dan een bij of krachtens de wet geregelde bijdrage", zoals bedoeld in de eerste zin van art. 27, tweede lid WVO.

In de meeste gevallen wordt dit aanbod verzorgd door dezelfde rechtspersoon (bevoegd gezag) die het reguliere onderwijs aanbiedt en dat door de overheid wordt bekostigd.

De lesmaterialen voor de extra vakken behoren, indien het bevoegd gezag deze materialen noodzakelijk acht, gratis ter beschikking te worden gesteld (conform art. 6e WVO).

Het *uitgangspunt* is dat de toelating tot het onderwijs niet afhankelijk gesteld mag worden van een geldelijke bijdrage. Dat geldt voor alle vakken die het bevoegd gezag van een school aanbiedt, ook al gaat het om bijvoorbeeld Chinees. Zoals bekend bestaat het onderwijs in de bovenbouw van Havo en Vwo uit een gemeenschappelijk deel voor ieder profiel, een profiel deel dat afhangt van het gekozen profiel en een vrij deel. Voor alle hiertoe behorende vakken die de school aanbiedt, dus zowel de vakken die behoren tot het verplichte als tot het vrije deel én zowel de vakken die genoemd worden in artikel 26b en 26c van het Inrichtingsbesluit WVO, als de door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programmaonderdelen in de zin van artikel 26b, zevende lid, aanhef en onder d, of 26c, zesde lid, aanhef en onder d Inrichtingsbesluit WVO, geldt dat de toegang niet afhankelijk gesteld mag worden van een geldelijke bijdrage. Daarbij is niet van belang of de leerling het betreffende vak als extra ("achtste") vak volgt of dat het tot de verplichte basis behoort. Al deze vakken behoren tot het reguliere onderwijs, dat wil zeggen het zijn vakken waarin het (school)examen van de betreffende opleiding voorziet.

In alle gevallen waarin er geen sprake is van een speciale regeling, die door de minister van OCW is goedgekeurd (zoals wel is gebeurd bij de IGVO-regeling of bij een pilot, d.w.z. een erkende proefsituatie of experiment, op grond van artikel 25 WVO), is er sprake van gewoon voortgezet onderwijs. Wanneer een school afwijkt van hetgeen in de wet is voorgeschreven moet zij dus aantonen dat de Minister heeft ingestemd met die afwijking van de wettelijke vereisten. In alle gevallen waarin de school die goedkeuring niet kan aantonen is er sprake van een overtreding van de wet, als de voorgeschreven lesmaterialen niet gratis beschikbaar worden gesteld.

Uitzondering:

In bepaalde gevallen, zoals bijvoorbeeld dikwijls bij het tweetalige onderwijs in het vwo of 'sportstromen' in het vmbo, kunnen ouders kiezen tussen een opleiding zonder en een opleiding met extra lesactiviteiten. Omdat er dan –binnen dezelfde locatie- naast een reguliere opleiding ook een opleiding met extra activiteiten wordt aangeboden is het wél toegestaan om voor die extra activiteiten een vrijwillige bijdrage te vragen. De school moet dan de ouders een overeenkomst voorleggen die voldoet aan de wettelijke vereisten. Omdat ouders ook voor een andere (gratis) opleiding kunnen kiezen, mag de school leerlingen uitsluiten die de gevraagde bijdragen niet willen betalen, tenzij de ouders een beroep kunnen doen op de kwijtscheldingsregeling.

Toelichting bij de overige punten van het richtinggevend kader (4 tot en met 9)

Ad 4) het gebruik van een overeenkomst

De wet geeft (in artikel 24a WVO) uitdrukkelijk aan dat in de schoolgids een model voor een overeenkomst voor de gevraagde bijdragen aan ouders moet worden opgenomen, die aan de eisen van de wet voldoet. Naar het oordeel van de inspectie kunnen die wettelijke vereisten, zoals de toegankelijkheid, de vrijwilligheid en mogelijkheid om te kiezen van welke extra voorzieningen of activiteiten men wel of geen gebruik wil maken, alleen worden gewaarborgd als de afspraken tussen de school en de ouders schriftelijk worden aangegaan via een overeenkomst. De school dient het model van de overeenkomst, zoals in de schoolgids (of website) opgenomen daadwerkelijk te hanteren: het model is richtinggevend voor de werkelijke regeling.

Ad 5) nietigheid van een overeenkomst

De wettelijke vereisten waaraan (het model van) de overeenkomst tussen de school en de ouders dient te voldoen zijn voor de inspectie op zichzelf geen reden om actief te handhaven. Immers, de wet bepaalt al dat overeenkomsten, die niet aan de betreffende wettelijke vereisten van artikel 27, tweede lid WVO voldoen, nietig zijn. Die overeenkomsten worden dus geacht niet te hebben bestaan.

Ad 6 en 7) een zorgvuldige procedure

Bij het vaststellen van mogelijke overtredingen van de wet hanteert de inspectie een zorgvuldige werkwijze, die is vastgelegd in de zgn. escalatieladder. De escalatieladder voor de Ouderbijdrage kent vier stappen:

- a) Vaststellen van de stand van zaken via een hoor en wederhoor procedure, eventueel direct herstel;
- b) Opdracht tot herstel en hercontrole;

- c) Vaststellen en opleggen van een bekostigingsmaatregel (bijvoorbeeld opschorting);
- d) Inhouden van een deel van de bekostiging.

Ad a) De vaststelling van de stand van zaken

De vaststelling en de rapportage van de resultaten van het onderzoek gebeuren via een hoor en wederhoor procedure met het bevoegd gezag:

- Na de beoordeling van de schooldocumenten krijgt het bevoegd gezag een concept rapportagebrief waarin is vermeld of de school aan de wettelijke vereisten voldoet; de inspectie stuurt een afschrift hiervan aan de schoolleiding met het verzoek de MR hierover te informeren.
- Het bestuur heeft de gelegenheid hierop binnen tenminste 15 werkdagen een reactie te geven.
- Als uit de ontvangen reactie nieuwe feiten blijken of als er andere redenen zijn tot aanpassing, volgt een bijstelling van de constatering van de inspectie.
- Het bevoegd gezag en de schoolleiding ontvangen de definitieve rapportage een aantal weken na de concept rapportage met het verzoek de MR hierover te informeren.
- Bij gebrek aan overeenstemming over de definitieve rapportage kan het bestuur de inspectie verzoeken zijn zienswijze in een bijlage bij de definitieve rapportagebrief te laten opnemen.

Ad b) opdracht tot herstel en hercontrole

Als er voor het eerst overtredingen van de wet zijn vastgesteld krijgt de school een opdracht de overtredingen te herstellen. Het herstel dient binnen maximaal acht werkweken (dus exclusief de schoolvakanties) te geschieden. Na afloop van de hersteltermijn kan een hercontrole plaatsvinden. Ook voor de rapportage van de hercontrole geldt de procedure van hoor en wederhoor, waarbij enkele extra stappen zijn opgenomen:

- In de brief bij de conceptrapportage over de hercontrole krijgen besturen die nog steeds niet overtredingen op belangrijke punten van de wet hebben hersteld, opnieuw de opdracht aan de wettelijke vereisten te voldoen; het bestuur dient dan binnen vier weken aan de inspectie te laten weten of en hoe de overtredingen zijn hersteld. De inspectie stuurt een afschrift hiervan aan de schoolleiding met het verzoek de MR hierover te informeren.
- De definitieve rapportagebrief van de hercontrole wordt niet eerder dan vier weken na de conceptrapportage verstuurd aan het bestuur en de schoolleiding, met het verzoek de MR hierover te informeren.
- De definitieve rapportagebrief wordt in de vijfde week na verzending op internet geplaatst.
- Als de school blijkt de definitieve rapportage na de hercontrole niet aan elk van de belangrijkste wettelijke vereisten (zie punt 3) voldoet, krijgt de school een Aangepaste Arrangement Naleving, dat wordt gepubliceerd op internet.
- In voorkomende gevallen kan het bestuur worden uitgenodigd voor een gesprek met de inspectie om zijn zienswijze toe te lichten. De inspectie wijst de school dan tevens op de mogelijke bekostigingsmaatregelen die de minister kan treffen. Het gesprek heeft geen opschortende werking.

Ad c en d) sanctiemaatregelen

Sancties zijn er primair op gericht te voorkomen dat men de regels niet naleeft.

Onderdeel van de zorgvuldige werkwijze van de inspectie is dat van sanctiemaatregelen pas sprake zal zijn als een bestuur zich na een hersteltermijn niet houdt aan belangrijke punten van de wet. Wanneer de vastgestelde overtredingen na de afgesproken hersteltermijn niet zijn opgeheven, wordt het bestuur opnieuw opgedragen te voldoen aan de wettelijke vereisten. Tevens kan er een sanctie worden aangekondigd in de vorm van een voornemen tot een besluit voor een bekostigingsmaatregel. Na vier weken wordt dit voornemen omgezet in een besluit tot een bekostigingsmaatregel, tenzij alsnog de overtredingen zijn hersteld. Het bevoegd gezag en de medezeggenschapsraad worden over de sanctie en het voornemen daartoe schriftelijk geïnformeerd.

De sancties worden steeds door of namens de minister opgelegd.

De subsidiebepalingen van de Algemene wet bestuurrecht (Awb) zijn van overeenkomstige toepassing verklaard op de bekostiging van het onderwijs. Daarnaast bieden ook de sectorwetten (zoals de WVO) en de WMS de mogelijkheid om sancties op te leggen.

Ad 8 en 9) verlenging herstelperiode tot 1 augustus 2011 en het informeren van scholen

Uit onderzoek blijkt dat nog steeds een groot aantal besturen niet voldoen aan de uitgangspunten en bedoelingen van de wet. Daarom is besloten dat de VO-scholen nogmaals moeten worden gewezen op de belangrijkste wettelijke vereisten enerzijds en op het handhavingsbeleid van de inspectie anderzijds. Tevens krijgen de besturen de gelegenheid om in de komende periode de tekst van hun (nieuwe) schoolgids en website indien nodig zodanig aan te passen, dat deze voldoet aan de wet.

De inspectie zal via een nieuwsbrief aan de VO-scholen en in haar contacten met besturen voor het handhavingsbeleid aandacht vragen. Daarbij wordt aangegeven dat na de zomervakantie van 2011 opnieuw een hercontrole zal plaatsvinden voor scholen die nog steeds in gebreke zijn gebleven op de belangrijkste bepalingen van de wet (zie punt 3).

Voor verdere informatie wordt verwezen naar:

- www.onderwijsinspectie.nl > ouderbijdrage > veel gestelde vragen;
- De brochure "De ouderbijdrage: verplicht vrijwillig" (Min. OCW, juni 2003);
- De brochure: "uw bijdrage aan de schoolkosten" (Min. OCW, mei 2009);
- De wetten die in deze toelichting worden genoemd.